

Goedemiddag,

Een praktijkboek bosbeheer, heeft dat nog toekomst?

Toen Patrick Jansen mij benaderde voor een gesproken column over deze vraag had hij daar ongetwijfeld bedoelingen mee. Naast mountainbiken in bos- en natuurgebieden zijn bos en bosbeheer namelijk regelmatig onderwerp van gesprek in onze contacten. Het zijn ook onderwerpen die de afgelopen jaren regelmatig de gemoederen bezighouden, waarbij het een toenemende trend is dat er vele meningen zijn en een grote behoefte om mee te praten over het beheer van bos. Op zich is daar niets mis mee.

Vakmanschap en deskundigheid lijken daarbij minder relevant te worden, want met internet en social media kan iedereen zich deskundig noemen en kan ook iedereen aan de hand van het aantal volgers of likes bepalen of zijn/haar mening breed wordt ondersteund. Want laten we eerlijk zijn, wie van ons, naast Patrick en de studenten die het tot verplichte studiekost voorgeschoteld krijgen, heeft de ruim 600 pagina's van de eerste, laat staan tweede druk van het praktijkboek Bosbeheer allemaal gelezen? Overigens, mocht u zijn blijven hangen bij hoofdstuk 3 Visievorming en planning, dan kan ik dat best wel begrijpen, omdat dit onderwerp voor de echte praktijkmensen niet het meest uitdagende onderdeel is. Doe ik daarmee de auteurs van dit hoofdstuk tekort? Ik denk van niet want ik ben 1 van de 2 auteurs van dit hoofdstuk.

Maar om dan toch direct met de deur in huis te vallen, is mijn antwoord op de vraag of een praktijkboek bosbeheer nog toekomst heeft een volmondig ja.

U had waarschijnlijk niet anders verwacht. Het is sowieso een beetje vreemde vraag wanneer er net een tweede druk van het boek is verschenen en dit congres georganiseerd wordt met een reservelijst voor deelname? Er is kennelijk een behoefte aan een mondelinge bevestiging bij de organisatoren van dit congres.

Toch zit achter deze vraag over de relevantie van het praktijkboek een andere wezenlijke vraag, namelijk: Is er, behalve bij de aanwezigen in deze zaal, nog wel behoefte aan praktijkkennis over bosbeheer nu de maatschappelijke weerstand tegen bomenkap zo is toegenomen?

Ik ben van mening dat het juist vanwege die weerstand zo belangrijk is dat we de kennis die er is vastleggen om deze te kunnen delen, toepassen, de effecten ervan te monitoren en eventueel nieuwe inzichten te verwerken en te communiceren. De oplettende lezer van het praktijkboek zal in deze opsomming ongetwijfeld de Plan-Do-Check-Act cyclus van Demming uit het eerder door mij genoemde hoofdstuk 3 uit het praktijkboek herkennen.

Nu is het natuurlijk verleidelijk om alle inhoudelijke argumenten te gaan benoemen waarom we vinden dat er bosbeheer met bomenkap noodzakelijk is om aan de vele maatschappelijke wensen te voldoen. Dat ga ik niet doen, daarover zijn tot op de dag van vandaag veel lezenswaardige publicaties verschenen waarin de feiten over ons bos en het beheer op onweerlegbare wijze worden beschreven. Ik heb ook niet het vermoeden dat ik u vandaag hiervan hoeft te overtuigen. Wel wil ik vanuit mijn perspectief toelichten waarom praktijkkennis en vakmanschap belangrijk zijn om de brug te slaan tussen de vele wensen en opvattingen van mensen en datgene wat daarvoor in het bos zou moeten gebeuren.

Ik praat in dit verband dan ook liever over het ogenschijnlijk verbannen begrip "bosbouw" dan over "bosbeheer". Zelfs bij de KNBV is er een aantal jaren geleden discussie geweest over die "B" in de naam, omdat men bang was te veel geassocieerd te worden met een "club van houthakkers". Gelukkig heeft het gezond verstand gezegevierd en vermeldt de KNBV op hun site dat Bosbouw staat voor de zorg voor het behoud van bos. Ik ga nog een stap verder, bosbouw gaat per definitie uit van integraliteit en het vermogen om vanuit meerdere belangen te denken en te handelen.

Ik beken dan ook maar direct dat ik “bosbouw van de gematigde luchtstreken” heb gestudeerd aan de Landbouwhogeschool te Wageningen, (thans Wageningen University and Research) met onder meer de vakken bosteelt, boshuishoudkunde, houtmeetkunde, bosbedrijfsleer, bosbescherming en bosbouwtechniek. Daarnaast heb ik de vakken vegetatiekunde en natuurbeheer gedaan.

Het toeval wil dat wij vandaag in Breda zijn, in een van de eerste houtvesterijen genaamd “Breda” met het Mastbos waar houtvester Van Schermbeek in 1890 is begonnen. In 1907 is Van Schermbeek opgevolgd door houtvester Jager Gerlings die in diens geest verder is gegaan met het beheer van de bossen, waarbij het uitgangspunt was dat bos een levensgemeenschap is waar een nauw verband is tussen grond, kruidenvegetatie en opstand, waarvan de kennis van de wisselwerkingen tussen deze elementen en de mens een eerste eis is.

Ik verbaas mij dan ook telkens weer over polariserende discussies, die van alle tijden is, waarin een kunstmatige scheidslijn tussen bosbouw en natuurbeheer wordt aangebracht. Beiden maken immers gebruik van hetzelfde uitgangspunt, namelijk ons natuurlijk kapitaal met een grote diversiteit aan ecosystemen. Het accentverschil zit in de benutting daarvan in de vorm van de ecosysteemdienst “produceren en oogsten van hout”.

De bosbouw en natuurbeheer opleidingen zijn opgegaan in MBO en HBO opleidingen Bos- en Natuurbeheer, met in Wageningen de mogelijkheid om een Master Forest and Nature conservation te volgen. Kijk je naar de vakken die worden gegeven dan betreffen deze ecologie, beheer en samenleving waarbij de verbinding tussen mens en natuur centraal staat. Over de belangrijkste ingreep in bos, namelijk het weghalen van bomen, wordt op geen van de websites iets gezegd, wel over de wolf, stikstof en klimaat.

Was de bosbouwopleiding in het verleden dan eenzijdiger? Absoluut niet kan ik te zeggen. Toen al stond de duurzaamheid vanuit economie, ecologie en sociaal maatschappelijke invalshoek centraal, werd er gesproken over multifunctioneel bosbeheer en bossen met accent natuur, maar ook bosrenterekening en bosexploitatie omdat het hebben van bos kostbaar is en de maatschappij van alles van de eigenaar vraagt (schoon water, schone lucht, aantrekkelijk woon- werkomgeving, CO2-vastlegging, recreatie), maar daar weinig tot niets voor over heeft. Lasten en lusten zijn scheef verdeeld. Vele monitoringsrapportages laten zien dat de biodiversiteit van de bossen de laatste decennia is toegenomen, dit in tegenstelling tot veel andere ecosystemen. Dat er bij dat bosbeheer op een verantwoorde manier ook nog hout vrijkomt waaraan de behoefte vele malen groter is dan dat we zelf oogsten, versterkt mijn gevoel dat we hier iets met elkaar niet goed doen in de beeldvorming.

We zijn al decennia goed bezig met onze bossen en ja, daarbij worden ook fouten gemaakt. Helaas lijkt het daarbij soms tot kunst verheven, om van uitzonderingen in de opinievorming regel te maken, waardoor het vele moois dat in onze bossen is bereikt te weinig aandacht krijgt.

Helaas komt de felste kritiek op het huidige bosbeheer soms niet van buiten, maar van binnenuit de sector waarbij belangengroepen van natuur in de discussie worden betrokken om het eigen gelijk kracht bij te zetten. Een voorbeeld hiervan vind ik de discussie over bosbeheer in de Nationale Bossenstrategie.

Bij Geldersch Landschap & Kasteelen, waar ik nu al 7 jaren werk, kappen wij bomen om onze natuur- en erfgoeddoelen in onze gebieden te realiseren, maar telen/produceren wij ook kwaliteitshout. De inkomsten uit de houtverkoop schommelen rond de 4 -5% van onze omzet (voor de rekenaars onder u, deze omzet is ongeveer 20mln). We zijn er trots op dat wij met ons bos, naast vele andere maatschappelijke baten, ook een hele bescheiden bijdrage leveren aan de behoefte aan kwalitatief hoogwaardig hout.

Het antwoord op de vraag over relevantie van het praktijkboek bosbeheer in de toekomst hangt samen met het publieke morele oordeel dat wordt geveld over kappen van bomen in het licht van klimaat (CO₂), andere natuurdoelen (o.a. heide) en biodiversiteit. Uit ervaring weet ik dat als je met je gesprekspartners de tijd neemt om je te verdiepen in de feiten die ten grondslag liggen aan elkaars meningen, je samen heel ver kunt komen. Een praktijkboek is daarbij onmisbaar voor opleiding van nieuwe professionals, als naslagwerk en bron van inspiratie.

Een verenigde bosbouwsector heeft naar mijn mening ook de kracht een grote inspiratiebron te worden in de huidige discussies over integraal landgebruik, bijvoorbeeld in de landbouw, waarbij het gaat over duurzame voortbrenging van grondstoffen, klimaat, circulariteit, multifunctioneel grondgebruik, bodem en water sturend en natuurinclusiviteit.

Dit past geheel in de fundamentele verschuiving in economisch denken, van economie naar ecologie. Lector Betekeniseconomie Kees Klomp zegt hierover: "Inmiddels leidt meer welvaart tot minder welzijn. Zaken als klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en het toenemende aantal burn-outs zijn allemaal onlosmakelijk verbonden met economische groei. Groei is inmiddels een verarming geworden. De realiteit van het leven is de enige realiteit die we hebben. We moeten niet langer doen alsof we boven de natuur staan, maar moeten de natuurlijke huisregels centraal stellen. Want de natuur moet zich niet aan ons aanpassen, wij moeten ons aanpassen aan de natuur. En dat begint bij het besef dat we natuur zijn. Economie zou dus niet het vak van de modellen en de berekeningen moeten zijn, maar moeten gaan over houding, bewustzijn en verbinding. Ga de straat op, kijk om je heen en vraag je af: wat kan ik bijdragen aan het collectief? Dat is economie. Niet winst, maar waarde staat centraal." Einde citaat.

En juist deze maatschappelijke waarde van het bos staat centraal in de bosbouw. Om dat goed te kunnen vertalen is vakmanschap en deskundigheid nodig over bosbeheer om zoals ik al eerder opmerkte de brug te slaan tussen de vele wensen en opvattingen van mensen en datgene wat daarvoor in het bos zou moeten gebeuren.

Goed dat er dan een Praktijkboek Bosbeheer ligt met hopelijk ooit een vervolg in een Praktijkboek Bosbouw.

Theo Meeuwissen,
20 april 2023